

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PENTRU INTERPRETAREA

**articolului 135 alin. (1) lit. a) din
Constituția Republicii Moldova**

(Sesizarea nr. 52b/2013)

CHIȘINĂU

14 februarie 2014

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:
DI Alexandru TĂNASE, *președinte*,
DI Aurel BĂIEȘU,
DI Igor DOLEA,
DI Tudor PANȚÎRU,
DI Victor POPA,
DI Petru RAILEAN, *judcători*,
cu participarea dnei Elena Lupan, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 26 noiembrie 2013
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în ședință plenară închisă,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 26 noiembrie 2013 în temeiul art. 135 alin. (1) lit. b) din Constituție, art. 25 lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 38 alin. (1) lit. g) din Codul jurisdicției constituționale, de către deputații în Parlament Valeriu Munteanu și Gheorghe Brega, pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, potrivit căruia:

„(1) Curtea Constituțională:

a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității **legilor** și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte; [...]”

2. Autorii sesizării au solicitat Curții Constituționale ca, prin interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, să explice dacă:

- Poate solicita Președintele Republicii Moldova controlul constituționalității legilor, remise acestuia spre promulgare de către Parlament, până la promulgarea prin Decret prezidențial și publicarea acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova?

3. Prin decizia Curții Constituționale din 29 noiembrie 2013 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudeca fondul cauzei.

4. În cadrul ședinței publice, autorul sesizării a completat obiectul sesizării, solicitând Curții să explice dacă, în afară de Președintele Republicii Moldova, alți subiecți cu drept de sesizare a Curții

Constituționale pot contesta o lege care nu a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

5. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opinia Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Ministerului Justiției, catedrei de drept constituțional și administrativ a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova.

6. În ședința plenară publică a Curții sesizarea a fost susținută de dl Valeriu Munteanu, deputat în Parlament, autor al sesizării. Parlamentul a fost reprezentat de dl Sergiu Chirică, consultant principal în cadrul Direcției generale juridice a Secretariatului Parlamentului. Președintele Republicii Moldova a fost reprezentat de dl Alexandru Ohotnicov, șef al Direcției generale drept în cadrul Aparatului Președintelui Republicii Moldova. Guvernul a fost reprezentat de dl Nicolae Eșanu, viceministru al justiției.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

7. Prevederile relevante ale Constituției (M.O., 1994, nr. 1) sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.”

Articolul 2 Suveranitatea și puterea de stat

„(1) Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție.

(2) Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.”

Articolul 6 Separația și colaborarea puterilor

„Separația și colaborarea puterilor în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.”

Articolul 7 Constituția, Lege Supremă

„Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.”

Articolul 66 Atribuțiile de bază

„Parlamentul are următoarele atribuții de bază:

a) adoptă legi, hotărâri și moțiuni;”

Articolul 72 Categoriile de legi

„(1) Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare.”

Articolul 74 Adoptarea legilor și a hotărârilor

„(1) Legile organice se adoptă cu votul majorității deputaților aleși, după cel puțin două lecturi.

(2) Legile ordinare și hotărârile se adoptă cu votul majorității deputaților prezenți.

[...]

(4) **Legile** se trimit spre *promulgare* Președintelui Republicii Moldova.”

Articolul 76 Intrarea în vigoare a legii

„Legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia.”

Articolul 77 Președintele Republicii Moldova, șeful statului

„(1) Președintele Republicii Moldova este șeful statului.

(2) Președintele Republicii Moldova reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.”

Articolul 93 Promulgarea legilor

„(1) Președintele Republicii Moldova *promulgă legile*.

(2) Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămâni, spre reexaminare, Parlamentului. În cazul în care Parlamentul își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele promulgă legea.”

Articolul 94 Actele Președintelui

„(1) În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele Republicii Moldova emite decrete, obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului. Decretele se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.”

Articolul 134 Statutul

„(1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.

(2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.

(3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”

Articolul 135 Atribuțiile

„(1) Curtea Constituțională:

a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității **legilor** și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) interpretează Constituția;”

[...]

(2) Curtea Constituțională își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională.”

Articolul 140 Hotărârile Curții Constituționale

„(1) Legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule, din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale.”

8. Prevederile relevante ale Regulamentului Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797-XIII din 2 aprilie 1996 (M.O., 2007, nr. 50, art. 237), sunt următoarele:

Articolul 55

Retragerea proiectelor de acte legislative și a propunerilor legislative

„ (1) Autorul proiectului de act legislativ sau al propunerii legislative poate să-și retragă proiectul sau propunerea în orice moment până la adoptarea definitivă a acestora în plenum Parlamentului.

[...].”

Articolul 71

Adoptarea actului legislativ în lectura finală

„[...]”

(4) Adoptarea actului legislativ în lectura finală exprimă intenția și acordul autorității legislative de a se aplica actul anume în redacția prezentată, pornindu-se de la sensul și logica internă a prevederilor respective.”

Articolul 73

Semnarea actelor legislative adoptate de Parlament

„**Legile** și hotărârile adoptate de Parlament se semnează de Președintele Parlamentului, iar în condițiile art. 15 alin. (2), de către unul dintre vicepreședinții Parlamentului în termen de cel mult 20 de zile de la adoptare.”

Articolul 74

Trimiterea legii spre promulgare Președintelui Republicii Moldova

„(1) **Legea** se trimite de către Președintele sau de către unul dintre vicepreședinții Parlamentului spre promulgare Președintelui Republicii Moldova cel târziu în ziua de lucru următoare zilei semnării acesteia.

[...]”

9. Prevederile relevante ale Legii nr. 780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative (M.O., 2002, nr. 36-38, art. 210) sunt următoarele:

Articolul 54

Numărul și data actului legislativ

„(1) După adoptare, actului legislativ i se atribuie un număr, care devine numărul lui oficial și care ulterior este citat împreună cu acesta.

[...]”

(4) Data actului legislativ este data adoptării lui.”

ÎN DREPT

10. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează, în esență, posibilitatea sesizării Curții Constituționale de către Președintele Republicii Moldova în vederea controlului constituționalității unei legi care nu a fost promulgată și, respectiv, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

11. Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională interconexe, precum supremația Constituției, statul de drept, rolul Președintelui Republicii Moldova în procesul legislativ.

A. ADMISIBILITATEA

12. În conformitate cu decizia sa din 25 iunie 2013 Curtea a reținut că, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. b) din Constituție, articolului 4 alin. (1) lit. b) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin. (1) lit. b) din Codul Jurisdicției Constituționale, sesizarea prezentată ține de competența Curții Constituționale.

13. Articolele 25 lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. g) din Codul Jurisdicției Constituționale abilitază deputatul în Parlament cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

14. Curtea observă că aspectele abordate de către autorul sesizării nu au constituit anterior obiect de interpretare în instanța de contencios constituțional.

15. Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există nici un alt temei de sistare a procesului în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul jurisdicției constituționale. Curtea reține că a fost sesizată legal și este competentă să hotărască asupra interpretării articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție. Prin urmare, Curtea va examina în continuare fondul sesizării.

16. Curtea reține că prerogativa cu care a fost investită prin articolul 135 alin. (1) lit. b) din Constituție presupune stabilirea sensului autentic și deplin al normelor constituționale, care poate fi realizată prin interpretarea textuală sau funcțională, în măsura în care poate fi dedusă din textul Constituției, ținând cont de caracterul generic al normei, situațiile concrete pe care legiuitorul nu avea cum să le prevadă la momentul elaborării normei, reglementările ulterioare (conexe sau chiar contradictorii), situațiile complexe în care norma trebuie aplicată etc.

17. Pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea va opera, în special, cu prevederile articolului 135 din Constituție în coroborare cu articolele 74 și 93 din Constituție, utilizând toate metodele de interpretare legală.

B. FONDUL CAUZEI

1. Argumentele autorilor sesizării

18. Autorii sesizării menționează că articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, astfel cum este redactat, conține referința generală la „lege”, fără a defini însă momentul în care o lege poate constitui obiect al controlului constituționalității.

19. În viziunea autorilor sesizării, articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție permite sesizarea Curții Constituționale în vederea exercitării controlului constituționalității nu numai a legilor în vigoare, ci și a celor adoptate în lectură finală de către Parlament, înainte de promulgarea de către Președintele Republicii Moldova și, respectiv, publicarea în Monitorul Oficial și intrarea lor în vigoare.

20. Potrivit autorilor sesizării, anume această înțelegere a prevederilor articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție derivă și din redacția

articolelor 74 și 93 din Constituție, care operează cu noțiunea de „lege” referitor la proiectele de acte legislative după adoptarea în lectură finală, dar încă nepromulgate.

21. În sprijinul acestei opinii, autorii sesizării invocă și prevederile articolelor 71 și 73 din Regulamentul Parlamentului, care operează cu noțiunea de „lege” în privința proiectului de lege adoptat în lectură finală.

22. Autorii sesizării consideră că sesizarea Curții Constituționale de către Președintele Republicii Moldova în vederea controlului constituționalității legilor până la promulgarea și, respectiv, publicarea și intrarea lor în vigoare ar constitui un mecanism suplimentar de asigurare a supremației Constituției, prin prevenirea efectelor unei legi neconstituționale, în condițiile în care Președintele Republicii Moldova este obligat să promulge legea în cazul revotării de către Parlament, chiar dacă, în viziunea sa, acestea ridică probleme de constituționalitate.

2. Argumentele autorităților

23. În opinia scrisă a Președintelui Republicii Moldova se menționează că Președintele, semnând decretul de promulgare, verifică și certifică existența legii, votată de Parlament în condițiile cerute de Constituție.

24. Potrivit Președintelui Republicii Moldova, legea nepromulgată, nefiind publicată și fiind deci inexistentă, nu poate fi supusă controlului constituționalității.

25. În opinia Parlamentului, în cazul în care Curtea ar da o interpretare a articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție în sensul ideilor prezentate de autorii sesizării, Președintele va putea exercita acest drept în temeiul Hotărârii Curții Constituționale.

26. Potrivit Parlamentului, controlul legilor înainte de promulgare ar putea fi instituționalizat în prima fază pentru un cerc limitat de subiecți – cei implicați în procesul legislativ, care sunt obligați să respecte legile adoptate, dar încă nepublicate (Guvern, Parlament, Președintele Republicii Moldova).

27. Parlamentul consideră că sesizările deputaților și ale Președintelui Republicii Moldova pentru controlul a priori al legilor ar putea fi pertinente pentru asigurarea constituționalității și prin prisma verificării constituționalității a priori a tratatelor internaționale la etapa ratificării sau până la intrarea lor în vigoare.

28. În viziunea Guvernului, actele pasibile controlului constituționalității sunt supuse acestui control imperativ numai după intrarea lor în vigoare.

3. Aprecierea Curții

3.1. Principii generale

29. Constituția reprezintă cadrul juridic fundamental, în ceea ce privește conținutul normativ, dar și cadrul juridic suprem, ca forță juridică, pentru

organizarea și funcționarea statului și societății, ea fiind sursa tuturor reglementărilor juridice.

30. Principiul fundamental al „supremației Constituției” este consfințit în articolul 7 din Constituție, potrivit căruia:

“Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. **Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.**”

31. În Hotărârea nr. 6 din 16 mai 2013 privind controlul constituționalității alineatului (4) al articolului 23 din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională se menționează:

„45. Ideea supremației Constituției este o cucerire a gândirii juridice. Supremația Constituției este garantată de către Curtea Constituțională. Această autoritate nu a luat ființă în mod întâmplător, odată cu adoptarea Constituției din 1994. Rolul său de garant al supremației Constituției este înscris în art. 134 alin.(3), iar pentru a i se asigura acest rol, Curtea Constituțională este definită drept unica autoritate de jurisdicție constituțională din Republica Moldova [art. 134 alin. (1)], fiind independentă față de orice altă autoritate publică [art. 134 alin. (2)] și supunându-se numai Constituției [art. 137].

63. Curtea reamintește că o componentă importantă a statului o reprezintă justiția constituțională, înfăptuită de Curtea Constituțională, autoritate publică politico-jurisdicțională care se situează în afara sferei puterii legislative, executive sau judecătorești, rolul său fiind acela de a asigura supremația Constituției, ca Lege fundamentală a statului de drept. Astfel, potrivit art.134 alin.(3) din Constituție: "Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției". Supremația Legii fundamentale ține, așadar, de esența exigențelor statului de drept, reprezentând totodată o realitate juridică ce implică consecințe și garanții. Între consecințe se numără deosebirea dintre Constituție și legi și, nu în ultimul rând, compatibilitatea întregului drept cu Constituția, iar între garanții se regăsește controlul constituționalității.

64. În cadrul bunei organizări a autorității statului, rolul Curților Constituționale este unul esențial și definitoriu, reprezentând un adevărat pilon de susținere a statului și a democrației, garantând egalitatea în fața legii, libertățile fundamentale și drepturile omului. Totodată, Curțile Constituționale contribuie la buna funcționare a autorităților publice în cadrul raporturilor constituționale de separație, echilibru, colaborare și control reciproc al puterilor statului.

65. Controlul de constituționalitate, în ansamblul său, nu constituie numai o garanție juridică fundamentală a supremației Constituției. El prezintă un mijloc pentru a conferi Curții Constituționale o competență de natură să asigure eficient separația și echilibrul puterilor într-un stat democratic.

66. Controlul de constituționalitate nu este o frână în calea democrației, ci instrumentul ei necesar, deoarece permite minorității parlamentare și cetățenilor să vegheze la respectarea dispozițiilor Constituției, constituind o contrapondere necesară față de majoritatea parlamentară, în cazul în care aceasta s-ar îndepărta de la litera și spiritul Constituției.

69. De aceea, Curtea subliniază importanța controlului de constituționalitate a actelor pentru buna funcționare a statului de drept și pentru respectarea separației și echilibrului dintre puterile statului, astfel încât, atunci când se pune în discuție problema afectării valorilor și principiilor constituționale, dincolo de conflictele politice inerente raporturilor dintre majoritate și opoziție, Curtea să poată fi chemată

să vegheze la respectarea acestor valori și principii, intrinseci democrației, ca unic model politic compatibil cu Legea fundamentală.”

32. Supremația Constituției trebuie conservată în fața oricăror interferențe legislative ulterioare.

33. Un asemenea echilibru normativ, dinamic în esența sa, nu poate fi menținut printr-o simplă raportare literal-statică la textul actului fundamental, ci doar prin instituirea unei forme de verificare fluide a legislației secundare.

34. Supremația Constituției ține, așadar, de esența exigențelor statului de drept, reprezentând, totodată, o realitate juridică ce implică consecințe și garanții. Între consecințe se numără deosebirea dintre Constituție și legi și, nu în ultimul rând, compatibilitatea întregului drept cu Constituția, iar între garanții se regăsește controlul constituționalității.

35. În acest context, în cadrul controlului constituționalității legilor, atunci când constată lipsa de conformitate dintre prevederile unei legi sau ordonanțe și dispozițiile constituționale, Curtea Constituțională dobândește rolul de „legislator negativ” în procesul de legiferare.

3.2. Aplicarea principiilor în prezenta cauză

36. Din conținutul art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție rezultă că Curtea Constituțională „*exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor [...]*”, fără a limita în mod expres exercitarea acestei competențe la legile „în vigoare”.

37. Curtea reține că articolul 76 din Constituție reglementează **doar procedura de intrare în vigoare a unei legi**, enunțând că „legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei”. De asemenea, articolul 76 din Constituție, potrivit căruia nepublicarea legii atrage inexistența ei, vizează faptul că legea nepublicată nu este opozabilă persoanelor pentru executare, respectiv, ea nu își produce efectele.

38. În același context, Curtea notează că norme similare celor cuprinse în articolul 76 din Constituție conțin și constituțiile altor state, care aplică sistemul controlului constituționalității legilor înainte de promulgare. Prin urmare, această prevedere constituțională vizează opozabilitatea legilor și nu poate fi percepută ca fiind un obstacol în verificarea constituționalității legilor înainte de promulgare.

39. Dat fiind faptul că norma constituțională enunțată, având un caracter general, nu specifică la ce etapă legile sunt supuse controlului constituționalității, până sau după intrarea lor în vigoare, aceasta urmează a fi examinată și prin prisma altor dispoziții constituționale, ce operează cu același termen.

40. Curtea reține că, potrivit articolului 74 alin. (4) din Constituție, „*legile se trimit spre promulgare Președintelui Republicii Moldova*”. Din conținutul normelor constituționale rezultă cu claritate că, în momentul

trimiterii spre promulgare Președintelui, actul adoptat de Parlament are deja statutul de „lege”, chiar dacă încă nu a intrat în vigoare.

41. În același sens, articolul 93 din Constituție, ce reglementează etapa promulgării de către Președintele Republicii Moldova, utilizează termenul de „lege”, spre deosebire de termenul de „proiect de lege” utilizat în articolele 63 alin. (4), 74 alin. (3), 106/1 și 106/2 din Constituție.

42. În dezvoltarea prevederilor constituționale, Regulamentul Parlamentului operează cu termenul de „proiect de lege” în privința actelor aflate în procedură parlamentară până la momentul adoptării în lectură finală (articolele 47-71) și cu termenul de „lege” – în privința actelor adoptate în lectură finală.

43. Astfel, potrivit articolului 55 din Regulamentul Parlamentului:

„(1) Autorul proiectului de act legislativ sau al propunerii legislative poate să-și retragă proiectul sau propunerea în orice moment **până la adoptarea definitivă** a acestora în plenul Parlamentului.”

44. Faptul că anume adoptarea actului legislativ în lectură finală este etapa definitorie a constituirii unui act ca lege este reflectat în articolul 71 din Regulamentul Parlamentului, care prevede:

„(4) **Adoptarea** actului legislativ în lectura finală **exprimă intenția și acordul autorității legislative de a se aplica actul anume în redacția prezentată**, pornindu-se de la sensul și logica internă a prevederilor respective.”

45. În aceeași ordine de idei, în conformitate cu articolul 54 din Legea nr.780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative:

„(1) După *adoptare*, actului legislativ i se atribuie un *număr*, care devine numărul lui oficial și care ulterior este citat împreună cu acesta.[...]

(3) În cazul în care actul legislativ cu număr oficial nu a intrat în vigoare, actul păstrează acest număr, care nu poate fi atribuit în același an calendaristic unui alt act legislativ.

(4) *Data actului legislativ este data adoptării lui.*”

46. Și Legea cu privire la Curtea Constituțională, referindu-se la competența Curții de examinare a constituționalității legilor, operează cu termenul „adoptate”:

„(2) Sînt supuse controlului constituționalității numai actele normative *adoptate* după intrarea în vigoare a Constituției adoptate la 29 iulie 1994.” (art. 31 alin. (2))

47. O normă identică se regăsește și în articolul 4 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale.

48. În același sens, în Opinia *Amicus Curiae* a Curții Constituționale a României la acest subiect, furnizată la solicitarea Curții Constituționale a Republicii Moldova, se menționează:

„[U]n rol important în vederea realizării scopului primordial al normelor juridice constituționale aparține Curții Constituționale a Republicii Moldova, unica autoritate de jurisdicție constituțională, care, potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, are ca atribuție exercitarea, la sesizare, a controlului constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a

hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. De asemenea, art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție prevede atribuția Curții Constituționale de a interpreta Constituția. Așa fiind, instanța constituțională are competența de a interpreta dispozițiile constituționale referitoare la adoptarea legilor, la promulgarea acestora și la intrarea lor în vigoare, și de a concluziona că **noțiunea de lege, ca act juridic al Parlamentului**, prevăzută de art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție **circumscrie ipoteza legii, înainte de promulgarea de către Președintele republicii și de publicarea în Monitorul Oficial al Republicii Moldova**. De altfel, fără a exista o distincție expresă în Constituție cu privire la tipul controlului de constituționalitate efectuat de Curtea Constituțională, **dispozițiile art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție permit interpretarea conform căreia instanța constituțională are competența de a efectua atât un control înainte de promulgarea legii de către Președinte, cât și un control exercitat după intrarea în vigoare a legii.**”

49. De asemenea, în Opinia catedrei de drept constituțional și drept administrativ a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova se menționează că, făcând o analiză logico-semantică a aranjamentelor constituționale și instituționale existente, interpretarea articolului 135 alin.(1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova ar fi în sensul că:

„Președintele Republicii Moldova poate solicita controlul constituționalității legilor, remise acestuia spre promulgare de către Parlament, doar în cazul trimerii acestora Parlamentului spre reexaminare. După promulgarea legii orice subiect împuternicit conform legii poate sesiza Curtea Constituțională privind controlul constituționalității legii.

Or, publicarea legii și inexistența acesteia este aplicabilă doar în raport cu destinatarul sau subiecții legii, și nu autoritățile publice, care au obligația de a asigura îndeplinirea cerințelor posteroare adoptării legii, cum ar fi punerea în mod adecvat a acesteia în vigoare, constituționalitatea și oportunitatea acesteia.”

50. Curtea reamintește că, anterior, și-a precizat pe cale jurisprudențială limitele competențelor stabilite de Constituție, printr-o abordare cazuală și evolutivă.

51. Astfel, în Hotărârea nr.10 din 16.04.2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr.39 din 09.07.2001, Curtea a reținut că prevederile articolului 135 din Constituție nu instituie vreo diferență între hotărârile care pot fi supuse controlului său, sub aspectul domeniului în care au fost adoptate sau sub cel al caracterului normativ ori individual, ceea ce înseamnă că toate aceste hotărâri sunt susceptibile a fi supuse controlului de constituționalitate – *ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus* (unde legea nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem).

52. De asemenea, în privința controlului constituționalității tratatelor internaționale (Decizia nr. 5 din 24 septembrie 2002 privind sistarea procesului pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Tratatului între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat și a Protocolului adițional la Tratat, semnate la Kiev la 18 august 1999, precum și în Decizia nr. 1 din 15 martie 2010 asupra sesizării pentru controlul constituționalității Legii nr. 348-XV din 12 iulie 2001), constatând că norma

constituțională nu specifică la ce etapă tratatele sunt supuse controlului constituționalității, până sau după intrarea lor în vigoare, Curtea a statuat:

„50. [Î]ntre momentul exprimării consimțământului Republicii Moldova de a fi legată prin tratat și momentul intrării în vigoare a tratatului, subiecții abilitați își pot exercita dreptul de a sesiza Curtea Constituțională în vederea controlului constituționalității tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, în corespundere cu prevederile art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

52. Din analiza prevederilor constituționale și legale rezultă că exercitarea controlului constituționalității unui tratat internațional, în sensul art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, poate interveni între momentul exprimării consimțământului de către Republica Moldova de a fi legată prin tratat pe plan internațional și momentul punerii în vigoare a tratatului prin îndeplinirea procedurilor cerute de lege.” (Decizia nr. 17 din 7 noiembrie 2013 de respingere a sesizării nr. 35a /2013 pentru controlul constituționalității unor acte referitoare la Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind cooperarea în domeniul militar.)

53. În acest sens, prin Hotărârea nr. 22 din 2 octombrie 2007, Curtea a examinat constituționalitatea Statutului de la Roma *a priori*, până la ratificarea de către Parlament.

54. În concluzie, Curtea Constituțională, în virtutea competențelor stabilite de Legea fundamentală în scopul îndeplinirii rolului de garant al supremației Constituției, este singura în măsură ca, pe cale jurisprudențială, să stabilească cadrul în care își exercită atribuția de control al constituționalității actelor atribuite în competența sa prin articolul 135 din Constituție, așa cum de altfel a procedat până în prezent, urmând a examina obiectul sesizărilor cu care este investită și a le soluționa în consecință prin raportare la valorile și principiile constituționale afectate.

55. Curtea reține că interpretarea evolutivă a competențelor Curții Constituționale este aceea de a permite sporirea și extinderea mecanismelor instanței de contencios constituțional.

56. De aceea, a interpreta restrictiv norma fundamentală menționată în sensul de a limita, a elimina sau a reduce atribuțiile Curții Constituționale ar rezulta deturnarea sa de la scopul perfecționării democrației constituționale, urmărit de însuși legiuitorul constituant.

57. De asemenea, potrivit articolului 54 alin. (1) din Constituție, în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

58. Astfel, controlul constituționalității legilor înainte de promulgare se integrează, în mod indisolubil, unui mecanism juridic de natură să contribuie la protecția preventivă efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

59. Urmând raționamentele exprimate în practica sa anterioară, Curtea reține că **exercitarea controlului constituționalității unei legi, în sensul art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, poate interveni atât înainte de promulgare, cât și după intrarea în vigoare prin îndeplinirea procedurilor cerute de lege.**

60. Interpretarea anume în acest sens a prevederilor constituționale reprezintă expresia diversificării și consolidării competenței Curții

Constituționale, unica autoritate de jurisdicție constituțională din Republica Moldova, și un câștig în eforturile de realizare a unui stat de drept și a democrației constituționale, prin evitarea intrării în vigoare a unei legi contrare Constituției.

61. În același timp, Curtea reține că, potrivit articolului 93 din Constituție, Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are *obiecții* asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămâni, spre reexaminare Parlamentului. În cazul în care Parlamentul își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele promulgă legea.

62. Promulgarea legii reprezintă un element ce finalizează procesul legislativ și în același timp reprezintă un control prealabil al legii:

„Promulgarea legii este operațiunea finală a procedurii legislative și ea permite șefului statului să investească legea cu formulă executorie, obligând autoritățile publice să procedeze la executarea prevederilor acesteia. Președintele poate cere Parlamentului reexaminarea legii pentru *orice motive*, începând cu inacceptabilitatea unor texte și terminând cu îndreptarea unor erori materiale. Reexaminarea unei legi poate fi cerută de către șeful statului numai *o singură dată*.”
(Hotărârea nr.3 din 28 februarie 1996)

63. Controlul legii exercitat de Președinte în cadrul procedurii de promulgare are la bază trei componente (direcții): de procedură, de oportunitate și de constituționalitate.

64. Curtea reține că, în conformitate cu prevederile constituționale, Președintele Republicii Moldova poate cere reexaminarea de către Parlament a legii o singură dată, în cazul revotării fiind obligat să o promulge, chiar și în eventualitatea unor dubii asupra constituționalității legii adoptate.

65. Această situație este susceptibilă să genereze un impas constituțional, pentru că, pe de o parte, Președintele Republicii Moldova ar fi obligat să promulge o lege contrară Constituției, încalcând astfel Constituția, iar, pe de altă parte, ar încălca Constituția și dacă nu ar promulga legea, atentând asupra exercitării puterii legislative.

66. În acest context, Curtea consideră că Președintele Republicii Moldova, în cazul trimiterii legii spre reexaminare Parlamentului pentru motive de neconstituționalitate, poate sesiza concomitent Curtea Constituțională, în calitate de unică autoritate de jurisdicție constituțională, în vederea controlului constituționalității legii adoptate.

67. Pe de altă parte, având în vedere norma imperativă a articolului 93 din Constituție, Curtea reține că sesizarea în vederea controlului constituționalității legii înainte de publicare nu are incidență directă asupra procedurilor de promulgare, astfel încât, în eventualitatea promulgării legii contestate până la pronunțarea hotărârii Curții Constituționale, controlul *a priori* al constituționalității legii își continuă procedura în cadrul controlului *a posteriori*.

68. În același timp, Curtea consideră că ține de esența principiului loialității constituționale ca, în cazul contestării legii trimise de către Președintele Republicii Moldova spre reexaminare Parlamentului pentru

motive de neconstituționalitate, **Parlamentul să revoteze legea numai după pronunțarea hotărârii Curții Constituționale prin care s-a confirmat constituționalitatea.**

69. În același context, Curtea reține că, potrivit articolului 135 alin. (2) din Constituție, își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de lege. Prin urmare, Curtea consideră că oricare dintre subiecții cu drept de sesizare poate contesta la Curtea Constituțională o lege nepublicată în Monitorul Oficial, în condițiile legii, la fel ca în cazul contestării unei legi publicate în Monitorul Oficial. Având în vedere această constatare, Curtea consideră necesară reglementarea mecanismului de notificare de către Parlament a tuturor subiecților cu drept de sesizare despre disponibilitatea textului legii, semnat de Președintele sau, după caz, de vicepreședintele Parlamentului, motiv pentru care va formula o adresă în acest sens Parlamentului.

În temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 60, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. În sensul articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor cuprinde legile adoptate de Parlament, atât după, cât și înainte de publicarea în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, la sesizarea Președintelui Republicii Moldova și a celorlalți subiecți cu drept de sesizare.

2. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Alexandru TĂNASE

Chișinău, 14 februarie 2014

HCC nr. 9

Dosarul nr. 52b2013